

- 1. Що нам відомо про пряму мову з попередніх класів?
- 2. 3 якою метою люди використовують пряму мову? Яка відмінність між прямою та непрямою мовою?
- 3. Яку структуру мають речення з прямою мовою?
- 4. Які розділові знаки використовуються при прямій мові?

У процесі спілкування у мовців виникає потреба передавати чи відтворювати висловлювання інших.

Які ж існують способи передачі чужого мовлення?

Способи передачі чужого мовлення

пряма мова

НЕПРЯМА МОВА

ДІАЛОГ

ЦИТАТА

• Що нам відомо про пряму мову?

 Чужа мова, передана дослівно від імені того, кому вона належить, називається прямою мовою (П, п).

• Слова, що вказують, кому належить пряма мова і як вона висловлена, називаються словами автора (A, a).

ПРЯМА МОВА

СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЧУЖОГО МОВЛЕННЯ

прямою мовою

називають чуже мовлення, передане дослівно, з усіма граматичними, інтонаційними та стилістичними особливостями.

ABOM AMRAIL

може складатися з одного слова, одного речення і з кількох речень.

MOBA

супроводжується реченням, що вказує на те, хто є мовцем та адресатом, за яких обставин вона висловлена. Таке речення називається словами автора.

Чи знаєте ви , що пряма мова може передавати: слова іншої особи, слова самого автора, невисловлені думки

 Пряма мова ("П, П"змістове ядро)

• Слова автора (A, a – коментар до чужого мовлення)

• пов'язуються за змістом та інтона цією, утворюючи особливу синтаксичну конструкцію, конструкцію з прямою мовою.

Пряма мова ПІСЛЯ слів автора

У липневий вечір якось біля школи ти мені сказала: "Пахнуть матіоли".

(Д.Луценко.)

А: "П. "

Он чутливо спить очеретина і шепоче світу: "Не буди!" (П.Перебийніс.)

А:"П! "

Я спитав колись у батька: "Ви скажіть мені, на щирість, що найтяжче ранить серце?" І почув: "Несправедливість". (М. Нагнибіда.)

А: "П?"

Пряма мова ПЕРЕД словами автора

«Гарна музика»,— шепнула заслухано Дарка (І. Вільде).

"П ", - a.

"Дивись, коханий мій, дивись! В моїх очах — весна!" — казала так мені колись красуня чарівна. (М.Вороний.)

"П!" - a.

«А куди ви їдете, люди добрі?»— осмілився спитати Павлусь

(А. Чайковський)

"П ?" - a.

Пряма мова В СЕРЕДИНІ слів автора

Я сказала: "Я згодна, тату", - і поцілувал йому руку (В.Підмогильний) А: "П ", - а

..мені сказала:"Здрастуй!"-крізь туман А: "П!" - а (Л.Костенко)

Дід бурчав: "Тепер би того дощу..." - і сердився невідомо на кого.

Пряма мова РОЗРИВАЄТЬСЯ словами автора. П – одне речення

" Хіба що… - майже пошепки промовила вона,- я сама спробую".

«Рано ти,— каже батько,— закінчив науку» (Остап Вишня).

«Ні, - зринула мисль, - у такий спосіб пожежі не згасити, треба трактором перетнути дорогу стихії!» (В.Скуратівськи

"За що ж, - хто-небудь попитає, -Зозуля Півня вихваляє?" (Л.Глібов.)

Пряма мова РОЗРИВАЄТЬСЯ словами автора. П – кілька речень

«Ходять тут усякі... — бурмоче дід. — Недавно двоє пройшло» (О. Донченко).

"П...-а. - П".

«Зажди! — просить хлопчина.— Не тікай від мене, візьми мене із собою, перевези!» (Б. Лепкий).

"П!(?)-а.-П".

"Та ні, я того не кажу, - відповідав Зінько. — Знаю, що земля це ваша "

"П, -а. - П".

«Пізно, Володько,— і додала тим самим легким смішком: — Ех ти, сторож!» (І. Сенченко).

"П!(?)-а:-П".

Завдання 1.

До поданих речень підберіть відповідні схеми Зразок:

"Яке досконале вміння вести бесіду", - подумав я мимоволі.

"П" , - а. **П** - пряма мова, а - слова автора

- 1. "Десять склянок!" подумав Климко і уявив купку солі, величеньку таку.
- 2. "Тато! згадав я раптом. Так усміхався тато!"
- 3.Мені казали: "Колю, ти анархіст".

- 4. Я подумав тоді: "Дні коротшають так само непомітно, як і людське життя", і пішов на Житній ринок базарувати.
- 5. «Мила тітонько Дусю, подумав вдячно, таких, як ви, стратегів у світі не дуже бага то!»

6. "Чого ж він ото нічого не показує?" - питають у матері (3 тв. Гр.Тютюнника).

Перевір себе:

```
    ηΠ?" – a
    Α: "Π", – a.
    "Π!" – a.
    "Π! – a. – Π!"
    Α: "Π".
    ,, – a, – π!»
```

Перевір себе:

1.	"П?" – a	- 6
2.	А: "П", – а.	- 4
3.	"П!" – а.	- 1
4.	"П! – а. – П!"	- 2
5.	А: "П".	-3
6.	"П, -а, -п!»	- 5

Усміхнись. Вставте пропущені розділові знаки.

1-в.

Не вдалося

Питає батько у сина Васильку ти вже виправив ту двійку, що з математики одержав?» Виправив татку але лише у щоденнинику. В журналі не вдалося бо вчителька на перерві з класу не виходить відповів син.

Усміхнись. Вставте пропущені розділові знаки. 2-в.

Відповідь

Якось на уроці вчителька питає Славу Коли ти йдеш по вулиці і бачиш гарний сад а в ньому багато груш і яблук що ти думаєш про того господаря? Чи має він собаку! відповів хлопчик.

Завдання 3

Не вдалося

- •Питає батько у сина: «Васильку, ти вже виправив ту двійку, що з матема тики одержав?»
- •«Виправив, татку, але лише у щоденнинику. В журналі не вдалося, бо вчителька на перерві з класу не виходить»,відповів син.

Усміхнись. Вставте пропущені розділові знаки. 2-в.

<u>Відповідь</u>

Якось на уроці вчителька питає
 Славу: «Коли ти йдеш по вулиці і
 бачиш гарний сад, а в ньому багато
 груш і яблук, що ти думаєш про того
 господаря?»

• «Чи має він собаку!»- відповів хлопчик.

Способи передачі чужого мовлення

НЕПРЯМА МОВА

- **❖**Непрямою мовою називається чуже мовлення, що передається не дослівно, а зі збереженням лише основного змісту висловлювання
- ❖(Дівчина замилувалася квітами і сказала, що вони чудові).
- **❖У** непрямій мові втрачається лексична, інтонаційна та стилістична своєрідність чужого мовлення.

Особливості заміни прямої мови непрямою в різних за метою висловлювання реченнях

• Розповідне

сполучники: **що, ніби, щоб**

пряма мова

«Той, хто зневаж ливо ставиться до рідної мови, не може й сам викликати поваги до себе»,- сказав Олесь Гончар

непряма мова

[Олесь Гончар говорив], (що той, хто зневажливо ставиться до рідної мови, не може викликати поваги до себе).

Особливості заміни прямої мови непрямою в різних за метою висловлювання реченнях

Питальні

сполучники чи сполучні слова: хто, що, який, чий, котрий, де,коли, як..

пряма мова

«Чи є що золота дорожче на землі? » - у мудреця спитали люди

непряма мова

У мудреця спитали люди, чи є що на землі дорожче від золота. Особливості заміни прямої мови непрямою в різних за метою висловлювання реченнях

Gпонукальні

сполучник **щоб.**

пряма мова

«Синку, ану йди сюди!»- попросила матуся

непряма мова

Матуся попросила, щоб синочок підійшов.

Речення з непрямою мовою

Головна частина — слова автора

Підрядна частина — пряма мова

Підрядна частина приєднується до головної сполучниками підрядності або сполучними словами

Утворюється складнопідрядне речення із з'ясувальною частиною

Працюємо у парах. Творче конструювання Завдання перебудуйте подані синтаксичні одиниці:

І студент: на речення з прямою мовою та словами автора; **ІІ студент:** на речення з непрямою мовою. Прокоментуйте різницю між ними та їх інтонаційним оформленням.

- 1.Ні! Я ще жива!Я буду вічно жити!Я в серці маю те, що не вмирає... (Леся Українка)
- 2. Своєю поведінкою, своїми вчинками не завдавай людині болю, образи, хвилювання.

(В.Сухомлинський)

3. Умій підтримати людину, допомогти їй, коли у неї горе.

(В. Сухомлинський)

При заміні прямої мови непрямою

1

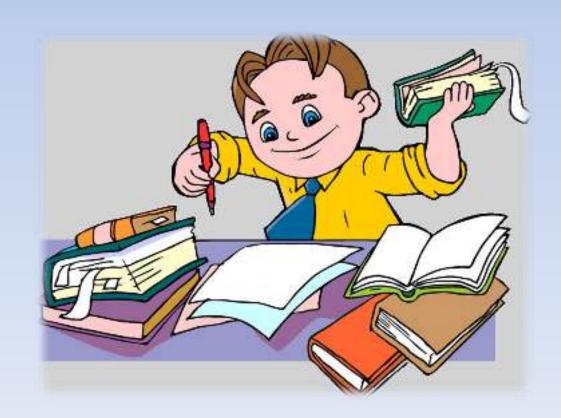
Займенники і дієслівні форми 1-ї та 2-ї особи стають

займенниками і дієслівними формами 3-ї особи 2

Пропускаються звертання, вигуки, іноді вставні слова та частки «Три біди є у людини: смерть, старість і погані діти », - говорить українська народна мудрість.

Усуньте помилки, допущені під час заміни прямої мови непрямою. Обґрунтуйте свою правку.

- 1. Редактор попросив новенького, що ти розкажи мені трохи про себе.
- 2. Пасажир запитав у провідника, чи скоро ви подасте мені чай.
- 3. Микола, розглядаючи в сутінках засмагле цегляно-червоне обличчя бронебійника, сказав, що ловко ти останній танк підбив.
- 4. Юнак, зриваючись із місця, гукнув товаришам, що я зараз буду тут, лише на хвилинку забіжить додому.

Способи передачі чужого мовлення

ДІАЛОГ

- > Діалог це пряма мова, що передає розмову двох осіб.
- **Слова кожної особи, яка бере участь у розмові, називаються репліками.**
- **Слова автора супроводжують репліку, якщо не зрозуміло, кому належить пряма мова**

Пунктограми при діалозі

- Енріко Карузо здійснював турне Америкою. У дорозі його машина зламалася. Співак сказав водієві:
  - Поки ти поремонтуєшся, я зайду на найближчу ферму.
    - Родина фермера сердечно прийняла артиста, і на прощання господар запитав:
    - 3 ким ми мали честь зустрітися?
    - Я Карузо, відповів тенор.
  - Боже мій! Ніколи не думав, що я зможу зустрітися з вами! Уяви собі, звернувся він до дружини, перед нами легендарний мандрівник, про якого ми стільки читали, Робінзон Карузо!

Іноді репліки супроводжуються словами автора. Побудуйте та запишіть діалог з реплік

• Я вже!; та ні, спробував; запропонував учитель; не минуло й двох хвилин, як один із учнів; *Вже!* що, вже розв'язав?; А тепер спробуйте розв'язати задачу;

Іноді репліки супроводжуються словами автора. Запишіть текст і поставте розділові знаки.

Вже!

 - А тепер спробуйте розв'язати задачу,запропонував учитель.
 Не минуло й двох хвилин, як один із учнів:

- Я вже!
- Що, вже розв'язав?
- Та ні, спробував.

- >Діалог може бути і в лапках.
- ➤ Тоді кожна репліка записується одна за одною в рядок, а між репліками ставиться тире.
- ➤ « Що найкрасивіше в світі?» «Фіалка в го горах» «Що красивіше, ніж фіалка в го рах?"- «Любов» «Що найкрасивіше в світі?» «Сонце ранкове в горах» «Що яскравіше від сонця ранкового в горах?» «Любов».
   (Р.Гамзатов)

Мова однієї особи в художньому творі— це ...

МОНОЛОГ

- ▶ Розрізняються монологи, звернені до слухачів, глядачів або читачів, і внутрішні монологи.
- ►І ті й другі вживаються для характеристики персонажів і сприяють виявленню авторського ставлення до них.

Наведемо приклад внутрішнього монологу героїні із роману у віршах Ліни Костенко "Маруся Чурай"

Портрет Марусі Чурай

«Маруся Чурай».

…Учора хтось жалів мене: причинна. Така тепер я чорна і худа, така хистка тепер моя хода. Вбираю світ порожніми очима.

Буває, часом сліпну від краси. Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, оці степи, це небо, ці ліси, усе так гарно, чисто, незрадливо,

усе як є - дорога, явори, усе моє, все зветься - Україна. Така краса, висока і нетлінна, що хоч спинись і з Богом говори.

Домашне завдання.

Написати твір-мініатюру на моральнуетичну тему «Поспішайте робити добро», використавши українську народна мудрість «Три біди є у людини: смерть, старість і погані діти » як тезу, введіть до тексту речення з прямою мовою.

Ідеалізм мій полягає в тому, що я завжди жду від людини хорошого. Григір Тютюнник

Різновид діалогу - полілог.

- У полілозі беруть участь кілька осіб (троє і більше). У драматичних творах діалоги і полілоги становлять основну форму відтворення змісту, тому запис їх полегшений:
- > з абзацу пишеться ім'я дійової особи, ставиться крапка, а потім записується репліка.
- **Мокій.** На жаль, гарних українських кінокартин дуже мало... Дуже мало!
- **Рина.** Оце ж вона й прийшла спитати, про оце ж і просить, щоб я з нею пішла сьогодні в кіно. А мені ніколи, розумієш?
- **Мокій.** Гм... Я пішов би, та мені треба на збори. (М. Куліш)

Способи передачі чужого мовлення

ЦИТАТА

- ➤ Цитатою називається дослівно наведений зі збереженням усіх граматичних та стилістичних особливостей уривок із чужого висловлювання, що використовується мовцем для підтвердження чи пояснення власних думок.
- **>** Тому в цитаті не можна нічого змінювати, навіть розділових знаків.
- ≻Цитата на письмі береться в лапки (Видатний український письменник Гр. Тютюнник був переконаний, що «кожен письменник обирає собі тему найближчу, найріднішу…..»)